

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне і практичне значення
результатів дисертації **Акрідіної Ганни Володимирівни** на тему:
«Монументально-декоративне мистецтво православних храмів Одеси»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація

Обґрунтування вибору теми дослідження. Тематика дисертації пов'язана з дослідженням монументально-декоративного мистецтва православних храмів Одеси. Актуальність теми роботи зумовлена необхідністю вивчення історії створення і стилістичних особливостей церковного мистецтва, впливів на нього різноманітних напрямів задля більш повного висвітлення художніх процесів минулого на теренах України. Це є важливим, зокрема, й щодо сакрального мистецтва XIX століття, дослідження якого практично не здійснювалося протягом багатьох десятиліть існування радянської влади. Заслуговує на увагу й розділ, присвячений сучасному поступу монументального мистецтва в оздобленні храмів Одеси, який демонструє новітні трансформації візуальної культури від доби Візантії до початку XXI століття.

Значну цікавість викликає також те, що авторка розглядає сакральне мистецтво Одеси у контексті історії становлення і розвитку православ'я південної частини України, визначаючи специфічні риси художнього вирішення творів. Те, що такі розвідки не були здійснені у попередній час, підкреслює важливість та своєчасність вивчення означеної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, науковими напрямами інституту та кафедри, на якій виконувалася дисертація. Дослідження виконане відповідно до планів наукової роботи кафедри образотворчого мистецтва Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено (протокол № 3 засідання Вченої ради від 26 жовтня 2017 р.) рішенням Вченої

ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Вона узгоджена з дослідницькою тематикою кафедри «Традиції української та світової культури в контексті формування компетентності здобувачів вищої освіти образотворчого профілю» (державний реєстраційний № 0119U002026).

Мета дослідження – виявити особливості тематики і стилістики художнього оформлення православних храмів Одеси у контексті світового християнського мистецтва.

Наукове завдання дисертації полягає у дослідженні становлення і подальшого розвитку монументального живопису, мозаїк та іконостасів у храмах Одеси, у здійсненні мистецтвознавчого аналізу сакральних творів XIX–XXI століття.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що *вперше*:

- на основі опрацьованих архівних і документальних джерел комплексно досліджено монументально-декоративне мистецтво православних храмів Одеси на прикладі аналізу стінопису, мозаїк, іконостасів у синтезі з архітектурним оточенням та у контексті хронотопу від часів заснування до сучасності. У результаті виявлено два провідні стилістичні напрями: академізм і візантинізм, що знаходять відповідні вияви в оформленні верхнього храму (академізм) і нижнього храму (візантинізм) Спасо-Преображенського кафедрального собору;
- визначено специфіку поєднання західноєвропейського і східнохристиянського сакрального мистецтва у Свято-Успенському і Свято-Троїцькому (грецькому) соборах Одеси, виявлено вплив модерну, зокрема стінопису Свято-Володимирського собору у Києві, що зберігає своє значення своєрідного еталону монументального сакрального мистецтва України;
- встановлено, що академізм є стилістичною основою старовинних розписів храму святителя Димитрія Ростовського, що відображає тенденції мистецтва кінця XIX століття. Визначено, що сучасне оформлення храму святих мучеників Адріана і Наталії є інтерпретуванням і продовженням традиції релігійного

живопису другої половини ХІХ століття;

– з'ясовано повернення до візантинізму у сучасних розписах храмів Казанської ікони Божої Матері, рівноапостольної Марії Магдалини, благовірного князя Олександра Невського у часовому контексті, що свідчить про прагнення до витоків християнського мистецтва, образотворча мова якого здатна виразити глибину духовного змісту;

– на основі аналізу символічної основи сакрального мистецтва монастирів Одеси встановлено, що особливістю монументального мистецтва Свято-Успенського чоловічого монастиря є розширення молитовного простору завдяки розміщенню сакральних зображень в екстер'єрах і в інтер'єрах церков обителі;

– доведено, що Свято-Іллінський і Свято-Пантелеймонівський чоловічі монастирі (колишні подвір'я однойменних обителей Афона) є символічними порталами на шляху до Святої Гори. З'ясовано, що символічною основою Свято-Пантелеймонівського монастиря є образ сходження на Святу Гору Афон, що проявлено в архітектурі і монументально-декоративному рішенні інтер'єру. Визначено, що в Архангело-Михайлівському монастирі, на базі якого діє іконописне відділення Одеської духовної семінарії, спостерігається освоєння і збереження змістових та образотворчих засад канонічного мистецтва Візантії;

– джерельну базу систематизовано у вигляді каталогу (501 позиція), в якому монументально-декоративне мистецтво православних храмів Одеси представлено у контексті світової християнської спадщини. Частина наочного матеріалу вперше введено у науковий обіг.

Уточнено:

– інформаційні дані про діяльність одеських майстрів іконопису і монументального мистецтва: Г. І. Журавського, О. О. Рудого, В. В. Рудакова, М. Д. Потужного, Н. Є. Желтомирської, С. О. Кравцова, А. С. Чаркіна, що оформлено у вигляді біографічного додатку.

Удосконалено:

– розуміння своєрідності тематики і стилістики монументально-декоративного мистецтва (стінопису, мозаїк, іконостасів) України за

регіональним принципом.

Набули подальшого розвитку:

- концепція про співіснування і стилістичні суперечності візантійського та академічного мистецтва доби модерну;
- типологічний аналіз стилістичних особливостей сучасного церковного мистецтва України на прикладі Одеського регіону.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання у дослідницькій діяльності з вивчення новітньої історії монументально-декоративного і сакрального мистецтва України. Матеріали дисертації можуть бути застосовані для створення навчальних посібників, монографій; під час розробки лекційного і практичного курсів, програм поглибленого вивчення сакрального мистецтва Одеського регіону для студентів освітніх закладів мистецького, культурологічного спрямувань; у музейній та краєзнавчій роботі. Отримані результати дослідження можуть допомогти митцям у проектуванні і подальшому створенні художнього оформлення православних храмів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним науковим дослідженням, в якому виявлені особливості монументально-декоративного мистецтва православних храмів Одеси. Усі наукові результати, викладені в дисертації, отримані авторкою особисто. Висновки й положення наукової новизни сформульовані самостійно.

Апробацію основних положень дисертації здійснено на *міжнародних наукових конференціях*: Четверті Платонівські читання (Київ, 2017), П'яті Платонівські читання (Київ, 2018), Шості Платонівські читання (Київ, 2018), «Искусство и жизнь» (Одеса, 2019), Сьомі Платонівські читання (Київ, 2020), Восьмі Платонівські читання (Київ, 2020); *всеукраїнських наукових конференціях*: «Шляхи розвитку українського мистецтвознавства та реставрації» (Київ, 2018), IV Сергиевские чтения (Одеса, 2019), XIV Рождественские чтения (Одеса, 2021).

Повнота викладення матеріалів дисертації у працях, опублікованих автором. Основні результати дослідження викладені у 12 наукових публікаціях, 5 з яких надруковані у наукових фахових виданнях України, затверджених МОН, 1 публікація в іноземному науковому виданні, 6 праць апробаційного характеру.

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Акрідіна Г. В. Спадщина мистецтва Візантії у мозаїчному оздобленні православних храмів Одеської єпархії. *Сучасне мистецтво*. 2018. Вип. 14. С. 53–62.
2. Акрідіна Г. В. Особливості монументальних розписів В. В. Рудакова і Н. Є. Желтомирської у храмах Одеської єпархії. *Мистецтвознавство України*. 2019. Вип. 19. С. 33–42.
3. Акрідіна Г. В. Монументально-декоративне оздоблення кафедральних соборів Одеської єпархії. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка*. 2020. Вип. 30. Т. 1. С. 16–23.
4. Тарасенко А. А., Акрідіна Г. В. Іконостаси Спасо-Преображенського кафедрального собору Одеської єпархії. *Art and Design*. 2020. № 2. С. 114–128.

Стаття в науковому періодичному іноземному виданні

5. Akridina A. V. The monumental decoration of St. Panteleimon and St. Elias monasteries in Odessa. *The European Journal of Arts*. 2020. № 1. Pp. 3–7.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Акрідина А. Роспись Свято-Троицкого собора в Одессе. Четверті Платонівські читання: тези доп. міжнародної наук. конф. Київ, 2017. С. 11–12.

7. Акридина А. Декоративно-монументальное украшение Нижнего храма Спасо-Преображенского собора в Одессе. П'яті Платонівські читання: тези доп. міжнародної наук. конф. Київ, 2018. С. 10–11.

8. Акридина А. Мотив предстояния святых в монументальных росписях храма-крещальни святого Вячеслава Чешского Одесской епархии. Шості Платонівські читання: тези доп. міжнародної наук. конф. Київ, 2019. С. 12.

9. Акридина А. Росписи В. В. Рудакова и Н. Е. Желтомирской в храмах Одессы. Искусство и жизнь: материалы 21-й международной науч.-практ. конф. (2018). Одеса: Одеський Будинок-Музей ім. М. К. Реріха, 2019. С. 6–23.

10. Акрідіна Г. Мозаїчне оздоблення храму Святої Блаженної Матрони у Свято-Успенському патріаршому чоловічому монастирі в Одесі. Сьомі Платонівські читання: тези доп. міжнародної наук. конф. Київ, 2020. С. 15–16.

11. Акрідіна Г. Відродження техніки фрески. Восьмі Платонівські читання: тези доп. міжнародної наук. конф. Київ, 2021. С. 13–14.

Публікація, що додатково відображає результати дисертації

12. Акридина А. В. Преимственность иконописной традиции. *Проблемы теории и истории архитектуры Украины*. 2017. Вып. 17. С. 230–234.

За результатами попередньої експертизи дисертації Г. В. Акрідіної та повноти публікацій щодо основних результатів дослідження

РЕЦЕНЗЕНТИ УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Акрідіної Ганни Володимирівни «Монументально-декоративне мистецтво православних храмів Одеси».

2. Вважати, що рецензована дисертаційна робота Акрідіної Ганни Володимирівни «Монументально-декоративне мистецтво православних храмів Одеси» є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею на правах рукопису, яка містить наукову новизну, доведені положення та обґрунтовані висновки, має теоретичне, практичне значення, розкриваючи

історію розвитку та художньо-стилістичні особливості оздоблення храмів південного регіону України.

3. Вважати, що дисертація Акрідіної Ганни Володимирівни «Монументально-декоративне мистецтво православних храмів Одеси» відповідає спеціальності 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація і вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії і доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року (зі змінами і доповненнями № 283 від 03 квітня 2019 р.) та п. 10 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019 року (зі змінами і доповненнями № 608 від 09 червня 2021 р.).

4. Рекомендувати дисертацію Акрідіної Ганни Володимирівни «Монументально-декоративне мистецтво православних храмів Одеси» за спеціальністю 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у спеціалізованій вченій раді.

Рецензенти:

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри культурології
та міжкультурних комунікацій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв

В. А. Личковах

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри
мистецтвознавчої експертизи
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв

І. І. Міщенко

